

Jaarverslag 2019

1.	Voorwoord	3
2.	Verslag van het bestuur van De Zaanse Molen over 2019	
	2.1 Algemeen	4
	2.2 Het bestuur	6
	2.3 Samenstelling bestuur, personeel, commissies per 31-12-2019	6
	2.4 Gegevens en getallen per 31 december 2019	8
3.	Het financiële verslag	
	3.1 Algemeen	10
	3.2 Investerings in het nieuwe museum Wereld van Windmolens	10
	3.3 Resultaat 2019	10
	3.4 Accountantsverklaring	10
	3.5 Begroting en vooruitzichten 2020	10
	3.6 Balans per 31 december 2019	12
	3.7 Exploitatierkening over 2019	13
4.	Verslag van de Technische Advies Commissie	
	4.1 Inleiding	14
	4.2 Ambachten	14
	4.3 Veiligheid	14
	4.4 De molens	15
	Het Pink	15
	De Koker	15
	De Bleeke Dood	16
	De Ooievaar	16
	De Kat	17
	Het Prinsenhof	17
	De Gekroonde Poelenburg	18
	De Huisman	18
	De Zoeker	18
	De Bonte Hen	18
	De Schoolmeester	19
	Het Jonge Schaap	20
	De Jonge Dirk	20
	De Zwaan	20
	Overige molens in de streek	21
5.	Verslag molenmuseum van De Zaanse Molen over 2019	
	5.1 Het nieuwe Molenmuseum	23
	5.2 De collectie	23
	5.3 Exposities	24
	5.4 Educatie	25
6.	Stichting Wind Molen Compagnie	
	6.1 Inleiding	26
	6.2 Bestuur	26
	6.3 Organisatie	26
	6.4 Exploitatie van de molens	26
7.	Werkgroep ledenactiviteiten	
	7.1 Jaarverslag werkgroep ledenactiviteiten 2019	28
	7.2 Overzicht activiteiten promotieteam 2019	28

1. Voorwoord

Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, woekert het Coronavirus nog steeds in alle hevigheid voort met een verwoestende uitwerking op onze samenleving op het gebied van gezondheid, werk(gelegenheid), sociale verbanden, cultuur, onderwijs, sport, enz. Ons dagelijks leven staat in al zijn facetten volstrekt op zijn kop en alle dingen gaan en moeten anders dan voorheen. Je kunt geen krant of tijdschrift openslaan, een radio- en televisieprogramma opzetten of het gaat (terecht) over Corona, de vele slachtoffers die door dit virus al zijn gevelde of er nog bij dreigen te komen, het vele fantastische werk van artsen, verpleegkundigen en schoonmakers in de ziekenhuizen en zorginstellingen en de maatregelen waar wij ons allemaal aan moeten houden om uiteindelijk het virus de baas te kunnen worden. En het zal nog een lange tijd duren voordat onze samenleving weer een beetje "normaal" zal kunnen functioneren voor zover dat überhaupt al gaat gebeuren, gezien de ingrijpende veranderde omstandigheden.....

Ook vereniging De Zaanse Molen is, zoals u in de Nieuwsbrief heeft kunnen lezen, door het virus gevelde. Al onze molens zijn al sinds enkele weken gesloten voor het publiek hetgeen betekent dat de vereniging door het wegvallen van inkomsten hard wordt geraakt. De algemeen manager is constant in overleg met het bestuur en de medewerkers om te bezien welke (steun-)maatregelen er kunnen worden verkregen, hoe de medewerkers op zinvolle wijze met werkzaamheden als onderhoud en reparatie aan de gang kunnen worden gehouden en uiteraard ook met hoe we als vereniging kunnen inspelen op de situatie als de eerste bezoekers zich weer zullen melden.

Dat de huidige situatie desastreus is voor de financiële huishouding en de begroting van de vereniging moge duidelijk zijn. De niet strikt noodzakelijke uitgaven zijn inmiddels uit de begroting geschrapt, maar de bouw en inrichting van het nieuwe museum kan gelukkig volgens de contracten worden voortgezet mede door de ontvangen gelden van de diverse landelijke en lokale fondsen, waarvoor veel DANK!! De opening van het nieuwe museum zoals dat op 18 juni a.s. stond gepland, gaat door de coronacrisis helaas niet door en zal op een later tijdstip plaatsvinden.

De bouw van het nieuwe museum als voltooiing van De Wereld van Windmolens brengt natuurlijk ook met zich mee dat wij afscheid moeten gaan nemen van ons oude vertrouwde Molenmuseum aan de Museumlaan. Dat is op het kantoor en het depot na al grotendeels ontruimd om te kunnen vaststellen wat er van de bestaande collectie wel en niet meegaat naar het nieuwe museum op de Zaanse Schans. Dat is tevens een goede gelegenheid om, indien nodig, voorwerpen te kunnen laten restaureren. Een mooi voorbeeld daarvan is het restaureren van het beroemde Molenpanorama van Frans Mars, dat ook in het nieuwe molenmuseum op de Zaanse Schans, een prominente plaats krijgt.

In de bijdragen van de algemeen manager en de verschillende portefeuillehouders kunt u, voor zover u dat al niet heeft kunnen lezen in de digitale Nieuwsbrieven en de altijd prachtig vormgegeven Windbrieven, vrij gedetailleerd kennisnemen wat er zoal in 2019 in en rond de vereniging heeft gespeeld. En over de schriftelijke en/of digitale afhandeling van de algemene ledenvergadering die op 25 mei a.s. stond gepland, maar die helaas ook niet kan doorgaan, wordt u nog nader geïnformeerd.

Tot slot wil ik alle medewerkers en vrijwilligers VEEL DANK zeggen voor het vele mooie werk dat zij in 2019 ten behoeve van vereniging De Zaanse Molen hebben verricht en ik hoop ook in het jaar 2020 op u te mogen rekenen en blijf gezond...!!!

André Drost,
voorzitter

2. Verslag van het bestuur van De Zaanse Molen over 2019

2.1 Algemeen

Molenmuseum

In 2019 is afscheid genomen van het oude Molenmuseum aan de Museumlaan 18 in Koog aan de Zaan. Op 2 juni 2019 was het museum voor het laatst geopend voor publiek. Hiermee is een einde gekomen aan een tijdperk. Het museum op deze locatie heeft daar ruim 90 jaar gefunctioneerd en is ook diverse keren uitgebreid.

De toekomst van het Molenmuseum ligt op de Zaanse Schans. In 2019 is de koop van villa Kalverliefde definitief beklonken en is het pand overgedragen aan onze vereniging. In 2019 zijn de benodigde vergunningen voor de verbouw van het pand en de daarbij behorende museale functie verkregen. Kenza Bouw, die ook destijds het pand heeft gebouwd, is gevraagd de bouw op zich te nemen, in het najaar van 2019 is de bouwovereenkomst getekend en is de bouw gestart.

Bureau Tekst & Uitleg is verantwoordelijk voor de inrichting van het museum. In 2019 is het ontwerp voor de inrichting gemaakt, het definitief ontwerp is begin 2020 vastgesteld.

In samenwerking met Van Dooren Advies is een plan voor publieksprogramma's gemaakt, met bijzondere aandacht voor de doelgroepen Zaanse breed, mindervaliden, MBO-leerlingen en vrijwilligers. Dit plan wordt in 2020 uitgewerkt en afgerond.

De fondsenwerving is verder opgepakt en in 2019 is ruim € 250.000,- verkregen uit landelijke fondsen. Begin 2020 is daar nog eens € 500.000,- bijgekomen vanuit de BankGiroLoterij.

De verkoop van het pand Museumlaan 18 is ter hand genomen. Rond de zomer van 2019 hebben zich vijf kopers gemeld, waarvan één zich heeft teruggetrokken. Uit de biedingen is het meest haalbare plan geselecteerd. Het plan van de koper is ter goedkeuring voorgelegd aan de gemeente Zaanstad, de koper wilde namelijk enkele garanties dat zijn plan ook kans van slagen heeft. Dit traject is nog niet afgerond.

Medio 2020 opent het nieuwe Molenmuseum als onderdeel van de Wereld van Windmolens. De molens op de Kalverringdijk en het museum vormen één geheel en vertellen de rijke geschiedenis van de Zaanstreek vanaf de Gouden Eeuw.

Organisatieontwikkeling

In 2019 zijn de statuten van de vereniging aangepast. De laatste aanpassing dateerde van 1978 en de statuten waren aan vervanging toe. De nieuwe statuten zijn besproken in de Algemene Ledenvergadering van 18 februari 2019. De aanwezige leden hebben toen aanpassingen voorgesteld, die zijn verwerkt. In de Algemene Ledenvergadering van 25 april zijn de gewijzigde statuten nog een keer voorgelegd. Aangezien toen het quorum niet aanwezig was, zijn de statuten opnieuw voorgelegd aan de Algemene Ledenvergadering van 27 mei 2019. In bijzijn van de notaris zijn de nieuwe statuten toen vastgesteld.

Naast de nieuwe statuten is ook een nieuw Huishoudelijk Reglement vastgesteld, waarbij vereniging De Zaanse Molen ervoor heeft gekozen om bepalingen uit de Governance Code Cultuur op te nemen.

De Zaanse Molen wil meer interactie met haar leden. Daarom worden er vanaf 2019 twee Algemene Ledenvergaderingen per jaar gehouden. Op 25 november 2019 heeft daarom een ALV plaatsgevonden waarin de leden het jaarplan en de begroting 2020 hebben vastgesteld.

In 2019 is het traject rondom de professionalisering verder afgerond. Alle processen in de vereniging zijn vastgelegd. Met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is dit traject besproken, mede met het oog op een mogelijke POM-status voor de vereniging in de toekomst.

In 2019 zijn diverse beleidskaders opgesteld voor de vereniging en de WMC. Er is een vrijwilligersbeleid gemaakt, een Algemene Arbeidsvoorwaarden Regeling voor het personeel en er zijn Algemene Bezoekvoorwaarden opgesteld. Deze drie documenten worden in 2020 geïmplementeerd.

Onderhoud en veiligheid

De nieuwe SIM-periode is van start gegaan. Deze subsidiecyclus voor ondersteuning van het onderhoud van molens loopt nog tot en met 2024. Voor enkele molenschuren is de gevraagde subsidie niet toegekend. Hiertegen hebben wij beroep aangetekend bij de rechtbank in Haarlem. Deze procedure is nog niet afgerond. In 2019 is een veiligheidsmedewerker aangesteld. Deze heeft als taak beleid te maken op het gebied van veiligheid en hier ook op toe te zien. Gestart is met het updaten van de rapporten aangaande Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E) en het maaltijdsreglement. Van alle molens op de Zaanse Schans is

inmiddels een nieuwe RI&E gemaakt en zijn actieplannen opgesteld.

Zaanse Schans

De molens op de Zaanse Schans kregen meer bezoek. De bezoekersaantallen stegen met zo'n 3%, waarbij verfmolen De Kat de grootste stijging liet zien. Vanwege de toenemende drukte in molen De Huisman is besloten om toegang te heffen voor de molen. Hiermee zullen we in de toekomst minder bezoekers hebben, maar kunnen we deze een betere beleving bieden.

De Zaanse Molen heeft actief meegedacht over de toekomst van de Zaanse Schans. Het jaar 2019 mag best roerig genoemd worden. Begin 2019 heeft het bestuur van Stichting de Zaanse Schans, met steun van vereniging De Zaanse Molen, de ontwikkelstrategie vastgesteld. Dit heeft geen vervolg gekregen in de Gemeenteraad, vooral door bezwaren van ondernemers en bewoners. De gemeente heeft de heer Johan Remkes aangesteld om te bemiddelen. Zijn rapport is eind mei 2019 verschenen; hierin doet hij aanbevelingen voor aanpassing van de ontwikkelstrategie, het bestuursmodel en het exploitatiemodel.

De Zaanse Molen heeft zich achter de versie van begin 2019 van de ontwikkelstrategie geschaard, omdat wij vinden dat er zaken aangepakt moeten worden op de Zaanse Schans. Ten aanzien van het bestuursmodel pleiten wij voor een (min of meer) voortzetting van de huidige bestuursstructuur, met grote inbreng van de stakeholders die actief zijn op de Zaanse Schans. Tot slot pleiten wij voor een exploitatiemodel waarbij alle bezoekers van de Zaanse Schans gaan betalen voor hun bezoek. Deze standpunten hebben wij ook kenbaar gemaakt aan Stichting de Zaanse Schans en de gemeente Zaanstad.

De discussies over de ontwikkelstrategie, bestuursmodel en exploitatiemodel lopen nog en de gemeente Zaanstad is hiermee nu aan zet. Wel heeft de gemeente Zaanstad, lopende de discussies, een gemakkelijksretributie ingesteld voor bezoek aan betalende attracties op de Zaanse Schans. Hiertegen hebben wij geprotesteerd. De retributie is voorlopig uitgesteld, omdat wij het initiatief hebben genomen om tot een beter exploitatiemodel te komen. Hierin trekken we samen op met het Museum Zaanse Tijd, het Zaanse Museum en Stichting de Zaanse Schans.

Overleg met de gemeente Zaanstad

Met de gemeente Zaanstad is, naast de zaken die spelen op de Zaanse Schans, gesproken over de verkoop van het pand Museumlaan 18 en de bijdrage aan het nieuwe Molenmuseum. Er is gesproken met verschillende leden van het College van B&W, mede door de wisseling van portefeuilles. Ook zijn er verschillende wijzigingen geweest binnen het ambtelijk apparaat. Mede hierdoor verliepen de processen stroef. Wij hopen dat we medio 2020 toch de gewenste goedkeuring kunnen krijgen van de gemeente.

Verenigingsactiviteiten

Ook in 2019 is weer vier keer de Windbrief verschenen. In onze verenigingsblad staan naast de actualiteiten ook interviews, achtergrondartikelen en columns. De Windbrief wordt zeer goed gelezen door onze leden. Daarnaast worden leden en andere belangstellenden regelmatig op de hoogte gehouden via de digitale nieuwsbrief.

De activiteitencommissie heeft voor de leden twee activiteiten georganiseerd rondom het thema zeil en rondom het thema papier.

De molens van de vereniging staan twee keer per jaar extra in het figuurlijke zonnetje. Tijdens de Nationale Molendagen en tijdens Zaanse Molendag. Tijdens de Nationale Molendagen heeft Stichting Marketing Zaanstreek een nieuwe fietsroute gelanceerd langs de Zaanse molens. Algemeen Manager Peter-Jan van Steenbergen reed samen met Burgemeester Peter Tange van Wormerland en Lex Kruijver van Marketing Zaanstreek als eerste een deel van de route.

Ook op Zaanse Molendag konden de mensen de fietsroute rijden. Voor mensen die de hele route reden was er een leuke attentie. Helaas heeft door het wisselvallige weer maar een enkeling de hele route gereden. Voorafgaand aan Zaanse Molendag zijn diverse partijen geïnformeerd over het verhaal en de inrichting van het nieuwe Molenmuseum. Zo is er een lunchbijeenkomst geweest voor (oud-) bestuursleden en is er een netwerkborrel voor relaties en gemeenteraadsleden gehouden. De Zaanse Molendag werd traditioneel afgesloten door het Bestvat, de jaarlijkse bijeenkomst waar we onze vrijwilligers in het zonnetje zetten onder het genot van een hapje en een drankje. Ook in 2019 kon het Bestvat rekenen op een hoge opkomst.

2.2 Het Bestuur

Eind 2018 hebben Walter Busch (secretaris) en Jan Hartsuiker (penningmeester) aangegeven hun bestuursfuncties te willen opgeven. Daarom is toen een selectieprocedure gestart naar een nieuwe secretaris en penningmeester, op basis van competentieprofielen.

Op beide vacatures zijn meerdere reacties gekomen. Een selectiecommissie bestaande uit André Drost (voorzitter DZM), Dennis Dirkzwager (bestuurslid exploitatie en voorzitter WMC) en Peter-Jan van Steenbergen (algemeen manager) heeft de gesprekken gevoerd met de kandidaten en heeft een voorstel gedaan aan het bestuur van De Zaanse Molen. Het bestuur heeft de voorkeurskandidaten voorgedragen aan de Algemene Ledenvergadering van 25 mei 2019. De ALV heeft de voorkeurskandidaten benoemd. Conny Maas is benoemd als secretaris van de vereniging en Age Knossen is benoemd tot penningmeester. Het bestuur van De Zaanse Molen vergadert op de eerste maandag van de maand. Het Dagelijks Bestuur bereidt de vergaderingen voor en vergadert ook eens per maand.

In 2019 hebben twee zogenaamde “heisessies” plaatsgevonden, waarbij naast het voltallig bestuur van De Zaanse Molen ook het bestuur van Stichting Wind Molen Compagnie is uitgenodigd. De eerste is in januari geweest, waarbij de koers in de komende jaren is besproken. In november is vooral gekeken naar het jaarplan 2020, de toekomstige organisatie en is ook de nieuwe bestuursstructuur geëvalueerd. Geconcludeerd is dat de nieuwe bestuurs- en organisatiestructuur in zijn algemeenheid goed functioneert en klaar is voor de toekomst. Enige verbeterpunten zijn ook met elkaar besproken.

Er wordt regelmatig overleg gevoerd met de hoofdmolenaars. In 2019 heeft in april het traditionele hoofdmolenaarsoverleg plaatsgevonden met alle hoofdmolenaars van de vereniging. Daarnaast is er regelmatig overleg met de hoofdmolenaars van de molens die op de Zaanse Schans staan. De overleggen worden geïnitieerd door de algemeen manager en bij de overleggen is ook één of meerdere bestuursleden aanwezig.

2.3 Samenstelling bestuur, personeel, commissie per 31-12-2019

Bestuur vereniging De Zaanse Molen

André Drost	voorzitter
Martin Schaap	vice-voorzitter, portefeuille museale zaken
Conny Maas	secretaris
Age Knossen	penningmeester
Matthijs Ero	bestuurslid, portefeuille TAC/technische zaken
Jan ter Wisscha	bestuurslid, portefeuille leden, communicatie en evenementen
Dennis Dirkzwager	bestuurslid, portefeuille exploitatie molens
N.B. Secretaris Walter Busch en penningmeester Jan Hartsuiker zijn per 27 mei 2019 afgetreden	

Bestuur stichting Wind Molen Compagnie

Dennis Dirkzwager	voorzitter
Lex Husslage	secretaris
Age Knossen	penningmeester
Joke Bosch	bestuurslid met portefeuille PR en Marketing
Jan Krijt	bestuurslid met portefeuille bedrijfsvoering

Personeel

Peter-Jan van Steenbergen	algemeen manager
Henk Heijnen	hoofdconservator
Lenie Bakker	medewerker financiën en administratie
Resi Veenman	medewerker presentatie, educatie, ledenadministratie en organisatie
Henk Kroes	medewerker technische zaken
Bregje Jansen	trainee

Technische Advies Commissie

Matthijs Ero	voorzitter, verstrekken externe opdrachten
Jan ter Wisscha	secretaris, BRIM-/SIM-zaken
Jan Doodeman	commissielid, molenkenner, technische zaken
Peter Hoveling	commissielid, molenkenner, maquettebouwer
Jan Lange	commissielid, voorbereiding restauraties en groot onderhoud

Sjors van Leeuwen	commissielid, molenkenner, inspecteur, historicus
Martin Schaap	commissielid, molenkenner, verstrekking ext. opdrachten, historicus
Fulco Rol	commissielid, molenkenner, technische zaken, historicus
Henk Kroes	adviserend commissielid, onderhoud museum

Werkgroep professionalisering

Walter Busch	voorzitter, verzamelen en opstellen documenten
Peter-Jan van Steenbergen	adviseur
André Drost	adviseur
Willem Rol	extern adviseur (Noord-Hollandse Molenstichting)

Museumcommissie

Henk Heijnen	hoofdconservator, secretaris, kunsthistoricus
Martin Schaap	voorzitter, museale zaken, kenner molenhistorie
Fulco Rol	commissielid, registratie museale zaken, kenner molenhistorie
Eric-Job Duyvis	commissielid, inrichting en vormgeving museum en exposities
Uitvoerende medewerkers	Sjors van Leeuwen, hoofdmolenaar, kenner molenhistorie
	Sander Jordans, maaipluoglid, registratie museale zaken
	Jan Klees, ex-bestuurslid, registratie museale zaken
	Gijs van Soest, inventarisatie molen gerelateerde objecten

Redactie De Windbrief

Ed Pielkenrood	hoofdredacteur
Rick Bakker	redactielid, journalist
Sarah Vermoolen	redactielid, journalist
Ineke Houter	redactielid, eindcorrectie
Hans van de Stadt	redactielid, opmaak en grafische vormgeving
René van der Meer	redactielid, fotografie, assistentie bij opmaak
Ron Couwenhoven	vaste medewerker

Activiteiten werkgroep

Jantien Braun	Rick Bakker	Fred Eerenberg	Nadia Kreuger
---------------	-------------	----------------	---------------

Productencommissie

Jacintha Mandjes	Beau van Amstel	Sjors van Leeuwen	Peter-Jan van Steenbergen
Jan ter Wisscha	Jan Krijt	Eric-Job Duyvis	

Communicatiecommissie

Resi Veenman	Henk Heijnen	Ed Pielkenrood
--------------	--------------	----------------

Promotieteam

Marjan Aten	Joke Jetses	Jacintha Mandjes	Thea Schrekker
Emmy Bootsman	Jan Jonker	Els Neeft	Evelien Doodeman
Joke Gehring	Joop Koopman	Atie Reurts	Resi Veenman
Yvonne van Donk			

Rondleiders en educatiemedewerkers

Marjan Aten	Marcel Dekker	Adrie Ligthart	Gerro Riepma
Sharda van Berge	Janna Herman	Gerard van Leeuwen	Thea Schrekker
Ursulien van Berge	Jan Jonker	Wim Molenaar	André de Vries
Jur Beumkes	Cor Klomp	Resi Veenman	Lex van Zaane
Yvonne van Donk			

N.B. Deze groep is i.v.m. de sluiting van het Molenmuseum actief geweest tot 2 juni 2019.

Websiteredactie & social media

Resi Veenman

Baliemedewerkers museum

Adrie Bakker	Evelien Doodeman	Resi Veenman	Anneke Schoonderwoerd
Angela Been	Marga Hendriks	Gert Jan Nieland	Tilly Wolff
Paul van den Berg	Hein Joon	Jeffrey Veenman	Wibo Woudt
Ria Busch	Cor Klomp		

(N.B. Deze groep is i.v.m. de sluiting van het Molenmuseum actief geweest tot 2 juni 2019.)

Facebookredactie

Resi Veenman	Emmy Bootsman	Gerrit Admiraal	Rick Bakker
--------------	---------------	-----------------	-------------

Redactie digitale nieuwsbrief

Resi Veenman	Henk Heijnen	Ed Pielkenrood
--------------	--------------	----------------

Naast de genoemde bestuurs- en commissieleden zijn nog veel meer leden in touw om de vereniging op unieke manier gaande te houden. Meer dan 300 vrijwilligers zetten zich daar regelmatig voor in.

Dit zijn:

- De inpakkers en bezorgers van De Windbrief. Zij zorgen ervoor dat bij al onze leden 4x per jaar dit verenigingsperiodiek tijdig bezorgd wordt. Ook voor andere omvangrijke berichtgeving aan onze leden zijn deze mensen beschikbaar.
- De hoofdmolenaars, assistent-molenaars, maaipluogleden en toeristische medewerkers, die hun deskundigheid, vaardigheden en elan inzetten bij het gaande houden van de veiligheid van hun molens en de ontvangst van bezoekers.
- De baliemedewerkers en rondleiders van het Molenmuseum.
- Alle niet met naam genoemde anderen die zich op de één of andere manier beschikbaar stellen en inzetten voor vereniging De Zaanse Molen.

2.4 Gegevens en getallen per 31 december 2019

Ledenbestand	2019	2018
Leden tussen 18 en 60 jaar	2.175	2.091
Jeugdleden	62	60
Leden 60+	1.318	1.395
Ereleden	2	2
Gratis lid	9	11
Sponsoren van De Zoeker	6	6
Dames De Zoeker	5	6
Bedrijfslidmaatschappen	35	34
Totaal	3.612	3.605

Bezoekers	2019	2018
Molenmuseum, incl. molen Het Pink	4.280	6.438
Molen De Kat	213.339	182.868
Molen De Zoeker	114.778	115.232
Molen Het Jonge Schaap	142.871	139.767
Molen De Bonte Hen	32.560	28.687
Overige molens DZM	2.007	381
Molen De Huisman (gratis bezoek)	283.095	295.845
Totaal	769.688	727.301

Omwentelingen molens	2019	2018
De Koker	79.456	89.813
De Bonte Hen	1.131.962	1.022.730
De Zoeker	1.575.027	1.610.611
De Kat	1.279.581	1.088.804
De Gekroonde Poelenburg	257.131	230.008
De Huisman	1.861.187	1.566.384
De Ooievaar	187.183	214.505
De Bleeke Dood	23.983	173.772
Het Pink	157.908	188.464
De Schoolmeester	456.491	461.871
Het Prinsenhof	101.841	66.176
Het Jonge Schaap	1.413.292	1.402.225
De Jonge Dirk	177.924	242.921
De Zwaan (weidemolen bij De Jonge Dirk)	145.381	204.919
Totaal	8.846.347	8.563.203

3. Het financiële verslag

3.1 Algemeen

Vereniging De Zaanse Molen is een Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). De vereniging is opgericht in 1925 en heeft tot doel het behoud en beheer van maalvaardige molens in de Zaanstreek alsmede het vergroten van de kennis over en de liefde voor de Zaanse molens en hun geschiedenis. De vereniging heeft 13 molens in eigendom waarvan 11 de status van (rijks)monument hebben. Een groot deel van de molens wordt verhuurd aan Stichting Wind Molen Compagnie die 90% van het behaalde exploitatieresultaat uitkeert aan de vereniging. De vereniging neemt in de zomer van 2020 het nieuwe museum De Wereld van Windmolens op de Zaanse Schans in gebruik.

3.2 Investerings in het nieuwe museum Wereld van Windmolens

Ten behoeve van de Wereld van Windmolens is in het boekjaar 2019 het vrijstaande woonhuis met onder- en bijgelegen grond en verdere aanhorigheden aan de Kalverringdijk 30 aangekocht. De koopsom hiervan bedroeg ruim 2 miljoen euro. In verband met de bestemmingswijziging van woonhuis tot museum en de daaruit voortvloeiende waardevermindering heeft er een afwaardering plaatsgevonden van € 686.287,-. Deze afwaardering is gebaseerd op een taxatierapport van Kakes Waal van oktober 2018. De aankoop van het woonhuis en de daarop volgende afwaardering zijn zichtbaar op de balanspost gebouwen en terreinen die sluit met een totaal van € 1.532.921,-. Om het museum te realiseren, is er een aannemingsovereenkomst gesloten met Kenza Bouw voor de bouwkundige aanpassingen. De totale (museale) inrichting zal verzorgd worden door ontwerp bureau Tekst & Uitleg uit Haarlem. De bouw en inrichting zal een investering vergen van ongeveer 1,8 miljoen euro. Van deze investering is per 31 december 2019 ongeveer € 300.000,- geïnvesteerd (inclusief architectkosten en bouwkundige adviezen). Dit is zichtbaar in de balanspost Gebouwen in uitvoering ten bedrage van € 327.648,-.

3.3 Resultaat 2019

Het resultaat is in 2019 nagenoeg gehalveerd tot € 278.178,-. In vergelijking met 2018 vallen er twee zaken op. De Overige baten verdubbelen bijna tot € 874.108,-. De vereniging heeft dit te danken aan een aantal schenkingen voor de aankoop, verbouw en inrichting van het nieuwe museum De Wereld van Windmolens. Hier staat tegen over dat de afschrijvingen fors stijgen tot € 720.194,-. Veruit het leeuwendeel van dit bedrag (€ 686.287,-) is toe te schrijven aan de eenmalige afwaardering in verband met de bestemmingswijziging tot museum van het aangekochte onroerend goed.

De herziene begroting 2019 ging uit van een resultaat van € 422.600,-. Het resultaat is uiteindelijk ruim € 144.000,- lager uitgevallen. Wat hiervoor opgemerkt is, geldt ook voor de begroting. In de begroting was uitgegaan van € 340.000,- Overige baten en een bedrag van slechts € 4.000,- aan afschrijvingen. Indien we de hier genoemde eenmalige transacties buiten beschouwing laten is de begroting gerealiseerd.

Van het resultaat zal € 275.000,- toegevoegd worden aan de bestemmingsreserve Wereld van Windmolens, specifiek moet hier gedacht worden aan het nog te realiseren Moleneducatie erf en de bouw van een nieuw museumdepot. Het resterende bedrag ad € 3.178,- zal toegevoegd worden aan het verenigingskapitaal. Het maken van een gecombineerde jaarrekening met Stichting Wind Molen Compagnie hebben we een jaar uitgesteld.

3.4 Accountantswerkzaamheden

Evenals in voorgaande jaren heeft DHV Accountancy uit Purmerend de jaarrekening en begroting van de vereniging getoetst aan de normen in het maatschappelijk verkeer in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW). De accountant heeft bij de jaarrekening een Samenstellingsverklaring afgegeven.

3.5 Begroting en vooruitzichten 2020

In de ledenvergadering van november 2019 is een begroting 2020 gepresenteerd voor de vereniging met een begroot resultaat van € 265.150,-. Door de Corona pandemie is deze begroting volstrekt achterhaald. De molens zijn sinds 15 maart 2020 gesloten. Na de sluiting hebben wij een aantal scenario's opgesteld, zoals één kwartaal sluiting, twee kwartalen sluiting en geheel 2020 gesloten. De gevolgen hiervan hebben wij doorgerekend en daaraan gekoppeld zijn er liquiditeitsprognoses gemaakt. Daarnaast heeft het management een aantal bezuinigingsmaatregelen voorgesteld die door het bestuur zijn goedgekeurd. Tevens willen wij gebruik maken van de overheidsmaatregelen om de werkgelegenheid te continueren. Gezien alle onzekerheden is het niet zinvol een nieuwe begroting voor 2020 te maken. Het bestuur monitort de ontwikkelingen nauwgezet en zal zo nodig aanvullende maatregelen nemen. De continuïteit van de vereniging is de komende periode gewaarborgd, maar in de tweede helft van dit jaar is het noodzakelijk dat het bezoek van (erfgoed) toeristen en bezoekers weer (gefaseerd) op gang gaat komen. Het management komt met een plan van aanpak om het bezoek aan de molens én het museum op gang te brengen zodra overheidsbesluiten dit toestaan. Het museum De Wereld van Windmolens wordt conform plan gebouwd en ingericht.

- - -

3.6 Balans per 31 december 2019

ACTIVA		31-12-2019		31-12-2018
Vaste activa				
Gebouwen en terreinen	1.532.921		59.200	
Inventaris	58.434		14.506	
Gebouwen in uitvoering	<u>327.648</u>		<u>59.050</u>	
		1.919.003		132.756
Viottende activa				
Voorraden		14.876		26.774
Te ontvangen bedragen				
Debiteuren	80.122		66.058	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	50.664		25.577	
Te vorderen subsidies	29.699		20.095	
Overige vorderingen	<u>206.300</u>		162.464	
		366.785		274.194
<i>Liquide middelen</i>		<u>345.177</u>		<u>1.546.958</u>
		<u>2.645.841</u>		<u>1.980.682</u>
PASSIVA		31-12-2019		31-12-2018
Kapitaal				
Verenigingskapitaal	1.741.946		144.768	
Bestemmingsfonds W.Visser	52.286		56.048	
Bestemmingsfonds Wereld van Windmolens	-		17.000	
Bestemmingsreserve Wereld van Windmolens	<u>275.000</u>		<u>1.577.000</u>	
		2.069.232		1.794.816
Voorzieningen				
Voorziening restauratie/instandhouding molens		100.000		-
Langlopende schulden				
Hypothekeu o/g		336.669		-
Kortlopende schulden				
Binnen 1 jaar vervallende aflossingsverplichtingen	40.000		-	
Crediteuren	57.573		74.406	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	2.864		7.182	
Overige schulden	36.570		100.906	
Overlopende passiva	<u>2.933</u>		<u>3.372</u>	
		<u>139.940</u>		<u>185.866</u>
		<u>2.645.841</u>		<u>1.980.682</u>

3.7 Exploitatierekening over 2019

		31-12-2019		31-12-2018		Begroting 2019
Baten						
Subsidies en entreegelden	1.108.475		943.458		973.000	
Overige baten	<u>874.108</u>		<u>440.690</u>		<u>340.000</u>	
		1.982.583		1.384.148		1.313.000
Lasten						
Personeelskosten	204.320		189.275		197.000	
Afschrijvingen	720.194		2.846		4.000	
Kosten molens	497.643		476.648		480.000	
Kosten museum	96.277		84.760		80.500	
Algemene kosten	<u>181.705</u>		105.760		124.900	
		<u>1.700.139</u>		<u>859.289</u>		<u>886.400</u>
Bedrijfsresultaat		282.444		524.859		426.600
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten		<u>- 4.266</u>		<u>27</u>		<u>- 4.000</u>
RESULTAAT		<u>278.178</u>		<u>524.886</u>		<u>422.600</u>
Voorstel resultaatbestemming						
Mutatie bestemmingsreserve Wereld van Windmolens 2018		-1.577.000				
Dotatie bestemmingsreserve Wereld van Windmolens 2019		275.000				
Mutatie bestemmingsfonds Wereld van Windmolens		-17.000				
Mutatie overige reserves		<u>1.597.178</u>				
TOTAAL RESULTAAT		<u>278.178</u>				

4. Verslag van de Technische Advies Commissie

4.1 Inleiding

Ondanks dat de vereniging aan alle kanten uitgroeit en steeds omvangrijker wordt, neemt de instandhouding van de molens nog altijd een belangrijke plaats in. We kunnen rustig stellen dat op dagelijkse basis meerdere mensen, al dan niet vrijwillig, met het onderhoud en restauratie bezig zijn. De Technische Advies Commissie (TAC) werkt nog altijd geheel op vrijwillige basis. De veelal gespecialiseerde aannemers (molenmakers) en schilders huren we in. Bij een verzameling van 14 uiteenlopende en vaak grote molens die intensief worden bemalen, is er altijd wel ergens een project gaande.

De afgelopen jaren zijn er een aantal grote restauratieprojecten vlot getrokken en gerealiseerd. Maar wie denkt dat daardoor de inzet en ambitie binnen de TAC afneemt, heeft het mis. We blijven werken aan verbeteringen en structuren voor het doen van planmatig onderhoud. Afgelopen jaren zijn bijvoorbeeld door enkele commissieleden bijna alle molens prachtig op tekening uitgewerkt en werden er verschillende zaken (waaronder een verbeterde beugel voor de bliksembeveiliging) vanuit de commissie ontwikkeld. Ook is het werken aan veiligheid in de breedste zin een terugkerend onderwerp op de vergaderingen.

Niet direct in het zicht, maar wel belangrijk is dat we in 2019 zijn begonnen aan een nieuwe cyclus van de SIM (subsidieregeling instandhouding monumenten). Dit is een jaarlijkse subsidie, lopende over een periode van 6 jaar en wordt beschikbaar gesteld op basis van een instandhoudingsplan. De regeling is niet toereikend voor de omvangrijke industriemolens van De Zaanse Molen, daarom ontvingen we voor een aantal molen-schuren een aparte bijdrage. Deze aanvragen zijn nu door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) afgewezen. Tegen deze afwijzing loopt al enige tijd een (intussen gerechtelijke) bezwaarprocedure.

Subsidiëringmogelijkheden worden in de toekomst alleen maar moeilijker.

Door aanvang van de nieuwe SIM-periode, moest de voorgaande cyclus worden verantwoord. Alle ingediende stukken zijn akkoord bevonden waaruit blijkt dat we de subsidies goed hebben besteed.

4.2 Ambachten

Naast de ambachten op de molens zoals het houtzagen, olieslaan, pellen e.d. zijn er gelieerd aan de instandhouding van onze molens verschillende vaklieden die we voor die instandhouding nodig hebben.

Natuurlijk zijn er de restauratiebedrijven, molenmakers en de schildersbedrijven die veel voor de vereniging werken. Hierin zijn ook enkele jongere medewerkers werkzaam.

Binnen de vereniging is ook het Zaanse Zeilmakers-collectief actief waarop we niet tevergeefs, meermalen een beroep konden doen. Het collectief, bestaat uit zeilenmakers Simon van der Meer, Piet Kempenaar en meester-zeilenmaker René Peereboom. Ook Robbert Kempenaar doet inspanningen het zeilmaken onder de knie te krijgen. Het zou geweldig zijn binnen deze groep een uitbreiding te mogen verwelkomen van een jongere generatie. Het Zaanse Zeilmakers-collectief doet hun best de zeilen zo origineel en ambachtelijke mogelijk te maken. Zo raakte de afgelopen decennia het gebruik van kunststoffen steeds meer in zwang. Echter blijkt dat bij de intensief gebuikte molens deze kunststoffen door invloed van de zon en de slijtage niet langer meegaan dan zeilen van meer natuurlijke materialen. In de zomer van 2019 werd er dan ook weer geëxperimenteerd met het teren van natuurtoew en werden er monsters vlasdoek opgevraagd en uitgetoet. Deze experimenten zullen in 2020 verder hun beslag krijgen.

Het harenmaken zoals dat al vele jaren op de schuurzolder van De Bonte Hen gebeurt, heeft dit jaar een aanmerkelijk hogere productie gemaakt. Een 'haar' is een gevlochten, op juiste breedte geperste mat voorzien van een leren omslag. Deze matten zijn onmisbaar op de oliemolens. Hoewel het een activiteit is dat in de vrije uren wordt uitgevoerd, heeft met name door het verbeteren van de zogenaamde persbank en de assistentie van Gijs van Soest tot deze opleving bijgedragen. Omdat nu 4 oliemolens in bedrijf zijn met elk 4 haren in gebruik, is continuïteit van het ambacht van belang. Martin Bus is dé expert op dat gebied. Het is fijn dat hij zijn kennis steeds beter weet te delen.

4.3 Veiligheid

Naast controles technische installaties en inspecties van bijvoorbeeld de brandblussers en de bliksem-

beveiliging op de molens, is in 2019 ook verder inhoud gegeven aan het opzetten van onder andere ontruimingsprotocollen op de molens. Het wordt steeds drukker, dat is niet meer incidenteel, het is dus zaak in geval van een calamiteit een molen vlot en gecontroleerd te kunnen ontruimen. Voor dergelijke zaken kunnen we een beroep doen op veiligheidsadviesbureaus als O&T Group, maar ook Stam Elektrotechniek is een partij die al jaren goed meedenkt.

Via de Windmolencompagnie lukte het om vanuit de vereniging een veiligheidsmedewerker aan te stellen. Rick Bakker, die in de zomermaanden op De Zoeker werkt, kon nu ook in de winterperiode actief blijven voor de vereniging, o.a. voor het optuigen van een beter veiligheidsbeleid. Hij heeft alle risico-inventarisatie en evaluaties opgefrist en met de molenaars de geactualiseerde versie ingevuld. De hieruit voortgekomen actiepunten zullen komende tijd worden aangepast om zo een veiligere molenomgeving te maken. Op 31 december werden we weer eens met de neus op de feiten gedrukt: in Bovenkarspel raakte molen Ceres in brand. Inspanningen om detectie en bestrijding van brand te voorkomen zijn een grote zorg en verantwoordelijkheid die de TAC vorm probeert te geven in het houden van brandweeroefeningen en verder onderzoek naar een efficiënte toepassingen van vereenvoudigde sprinklerinstallaties.

Op volgorde van verwerving door De Zaanse Molen, onderstaand de gebeurtenissen per molen over 2019.

4.4 De molens

Het Pink

Behalve dat De Zaanse Molen oliemolen Het Pink het langst in bezit heeft, is het waarschijnlijk ook de oudste molen van de Zaanstreek. Dit in combinatie met het voornemen om de Oosterschuur van de molen komende jaren uitvoerig te restaureren, heeft ertoe geleid dat we een bouwhistorisch onderzoek laten uitvoeren. Dit ook om op een wetenschappelijke manier, door middel van de dendrochronologisch onderzoek (bepaling leeftijd van het hout), de ouderdom vast te stellen. Gemeente Zaanstad heeft voor onderzoek naar bouwhistorie een subsidieregeling waarvoor ons een bijdrage is toegezegd. In 2020 zal bureau Zweers (voor bouwhistorisch onderzoek en restauratie advies) uit Bergeijk een onderzoek naar de molen doen. We hopen in dat jaar bevestigd te krijgen dat de molen inderdaad al 400 jaar in Koog aan de Zaan aanwezig is. Onder leiding van André Koopal draaide de molen met een maalploeg bestaande uit Kevin Bus, Abel van Loenen, Christiaan Smit, Anton Pegels en Peter Bank wekelijks. Naast het gaande houden van de molen, doen zij ook verschillende onderhoudswerkzaamheden. Dit jaar verlegden zij verschillende onderdelen van de elektronische installatie die nu veel meer uit het zicht is komen te liggen en aan de huidige eisen voldoet. Stam Elektrotechniek verzorgde de uiteindelijke aansluiting en keurde het geleverde werk goed. Tegelijkertijd deden de molenaars wat onderhoud aan de pletterij (de Stevensplet) van de molen. Een plet is een machine die de oliehoudende zaden vooraf kneust door middel van walsen. Die van Het Pink is van Smederij Herman Stevens uit Koog aan de Zaan, een heel bijzondere en unieke machine. Schildersbedrijf Van der Werff uit Assendelft schilderde bijna de gehele molen. Hiervoor werd vooraf een iets gewijzigd kleurenschema vastgesteld. Voorafgaand aan het schilderwerk werd er door de molenmakers kruis-getimmerd en deden zij klein onderhoud aan de stelling waardoor de molen zich, behoudens de nog te restaureren oosterschuur, zich in een prima staat van onderhoud bevindt. Zoals alle jaren werkte in de Noorderschuur zowel de senioren- als de jeugdmodelbouw-club aan hun schaalmodellen van molens. De leiding van de jeugdafdeling wordt door Bart Nieuwenhuijs, René Minnebo en André Koopal gevormd.

De Koker

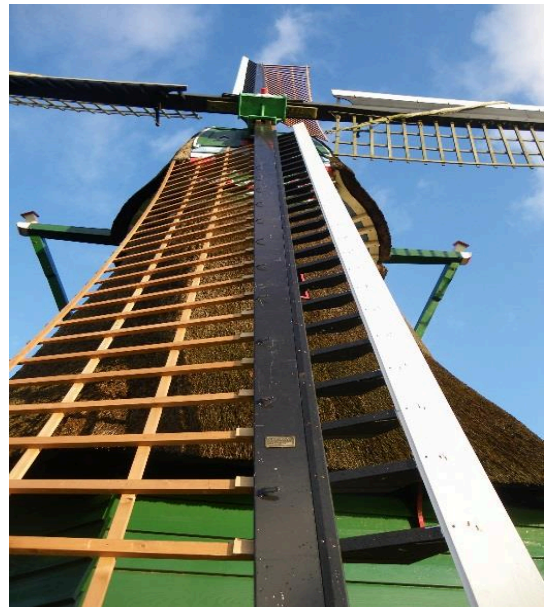
Aan onze molen in Wormer werd dit jaar een belangrijk project voltooid. De binnenroed bevond zich al enige tijd in twijfelachtige staat. Nader onderzoek wees uit dat intensief malen niet verantwoord was en om de roed te ontzien werden eerder alle windborden afgeslagen.

Via de Windmolencompagnie bleek Ron Buttermann bereid de zorgen voor een nieuwe roed op zich te willen nemen. Eind 2018 ontvingen we uit handen van de gedeputeerde Van der Hoek een cheque waardoor de kosten al voor een belangrijk deel werden gedekt. Vaags Molentechniek vervaardigde de stalen molenroed van 22,8 meter. Het ontwerp werd iets gewijzigd, meer passend bij de buitenroed zodat een evenwichtige werking van het wiekenkruis wordt gestimuleerd. In Schermerhorn werd de roed vervolgens opgetafeld. Alle

houtwerk werd verduurzaamd en als grondlaag is een verfsysteem van Rigo uit IJmuiden toegepast, een verf waarvoor onze oliemolens lijnolie leveren. Op Zaanse Molendag stak burgemeester Peter Tange (momenteel de langstzittende burgervader van Nederland) samen met voorzitter André Drost de nieuwe molenroed: een mooiere aftrap van de Molendag was niet denkbaar. De maanden erna rondde Butterman de werkzaamheden bij de molen af waarna deze maalvaardig werd opgeleverd.

Behalve op Zaanse Molendag, bezocht Peter Tange De Koker al eerder. Bij een prijsvraag ter gelegenheid van de opening van de Beschuitstoren in Wormer mocht de winnaar pannenkoeken bakken met de burgemeester, hetgeen op De Koker bleek plaats te vinden. Gezien de ligging van de molen in het Wormer- en Jisperveld is het bewonderenswaardig dat het de molenaars lukt om op Molendagen en Monumentendagen veel bezoekers te trekken. Tijdens de Nationale Molendag werd een fietsroute gepresenteerd langs verschillende Zaanse molens en in het Monumentenweekend trok de molen zelfs 200 bezoekers.

Op 19 augustus werd door de brandweer van Wormer, in samenwerking met de hulppost van Jisp een brandweeroefening gehouden. De samenwerking tussen de hulppost (voorheen brandweer Jisp) en brandweer Wormer ging feilloos. De Jispers waren als eerste ter plaatse en konden met hun voertuig tot bij de molen komen zodat spoedig water kon worden gegeven. De twee slachtoffers werden geborgen waarbij molenaar Ton Leegwater prima in zijn rol bleef. Behalve Ton maalt ook Simon van der Meer met de molen. De beide heren zorgen al jaren dat De Koker regelmatig draait.

De Bleeke Dood

Tamelijk onverwachts gaf molenaar/bewoner Gerrit Smit in februari aan met zijn werkzaamheden voor De Bleeke Dood te willen stoppen. Na vele jaren zich te hebben ingezet voor het maalvaardig houden van de molen en beheren van het winkeltje met meel- en hieraan gerelateerde producten, werd het nu voor de bijna 80-jarige Gerrit wat te veel.

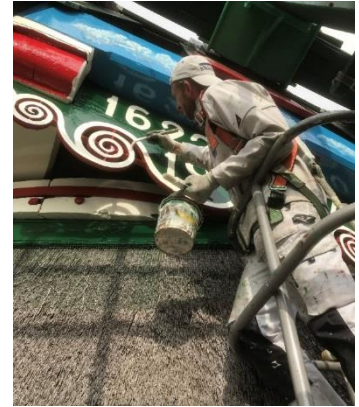
Na de restauratiewerkzaamheden in 2000 begon Gerrit samen met René Peereboom een kleinschalig meelbedrijf. De producten werden door Lena Smit in het winkeltje verkocht, veevoer werd afgenomen door een veehouder in Grootschermer. Nadat Lena de winkel niet meer kon bemensen, deed Gerrit steeds meer werk alleen. Kort na zijn bericht te stoppen met De Bleeke Dood, kampte Gerrit met gezondheidsproblemen waardoor het onwenselijk was dat hij zich nog met de molen bezig hield. Paul Buurmans ontving in het vervolg schoolklassen die de molen bezochten en Matthijs Ero draaide eveneens een aantal keer met de molen. In de zomer teerde Gijs van Soest een groot deel van de stelling. Omdat deze molen al sinds 1656 op zijn oorspronkelijke fundering staat, doen we regelmatig metingen om eventuele verzakkingen te kunnen signaleren. Deze vermoedens worden meer en meer bevestigd, dus hierop zullen we verder moeten anticiperen. In september vierde Zandijk het 525-jarig bestaan: De Bleeke Dood stond in de vreugdestand. Door het uiteindelijk verhuizen van Gerrit eind 2019, is een einde gekomen aan een periode van 52 jaar waarin Gerrit en zijn familie voor de molen zorgden.

De Ooievaar

Ten opzichte van de afgelopen tien jaar gebeurde er bij De Ooievaar dit jaar weinig spectaculairs. Molenmakerij Saendijck maakte in januari de turfschuur af en realiseerde de buitenplee waarvoor, bij de aanleg van de insteekhaven, alvast de palen waren geslagen. Op Nationale en Zaanse Molendag was de molen in vol bedrijf te aanschouwen. Via een veerverbinding vanaf De Bleeke Dood konden mensen de molen bereiken. Matthijs Ero, die de molen wekelijks laat draaien en geregeld olie slaat, kreeg onder andere op Molendagen assistentie van olieslager Pieter Kaat Klz. en Tim Doeves. Ron Blonk stelde tijdens de

Molendagen de in de molenshuur gevestigde molenmakerij open voor bezichtiging, hetgeen voor de bezoekers een absolute meerwaarde is. Op het voorslag kon slechts beperkt worden olie geslagen omdat hiervoor de haren (persmatten) nog in de maak zijn. Niet tevergeefs werd daarom een beroep gedaan op de collega's van Het Pink die voor dit doel de voorslagharen van deze molen beschikbaar stelde. Tegen het najaar begon schildersbedrijf Van der Werff alvast met het schilderwerk aan de molen. Dit werk is nog niet voltooid, dit zal in het voorjaar van 2020 worden voortgezet. Zowel de molenaar als de molenmakers deden in eigen beheer verschillende teerwerkzaamheden. Als geste voor de goede samenwerking tijdens de restauratiewerkzaamheden in de afgelopen jaren deed molenmakerij Saendijck De Ooievaar een uithaaldersbak cadeau. Deze hadden zij nagemaakt van een origineel model van De Koperslager en wordt gebruik bij het leegscheppen van de stamperpotten.

De Kat

Al sinds de jaren 70 is molen De Kat erg in trek bij bezoekers. In 2019 vestigde zij een nieuw record. Deze ontwikkelingen maakt dat het beheer van de bezoekers op drukke momenten belangrijk is. Vandaar dat met de TAC en de huurders van De Kat een goede samenwerking is ten aanzien van dit onderwerp. Zo werd daar een ontruimingsprotocol opgesteld en is een plan gemaakt voor het verbeteren van de brandmeldinstallatie. Onderhoudstechnisch gezien staat de molen er goed bij. Wel kochten we eikenhout voor het op termijn vervangen van de steenspil van het noorderkoppel kantstenen. Dit spil vertoont meer verzwakkingen, het eiken kan zolang aandrogen. Het Zaans Zeilenmakers-collectief maakte vier nieuw zomerzeilen en door de molenaars werden enkele teerwerkzaamheden uitgevoerd. De bemanning van de molen bestaat tegenwoordig uit Piet en Robbert Kempenaar, Mats Faber, Paul Buurmans en Joris Zandbergen. Zij werken in een afwisselende samenstelling met een poule van kassa- en winkelmedewerkers.

De TAC ontwikkelde een nieuw type bevestigingsbeugel voor de bliksemafleider. Op basis van een bestaand voorbeeld ontwikkelde Jan Doodeman deze verder en plaatste we een prototype op De Kat. Verheugend was dat deze beugel door de daartoe erkende inspecteurs goed werd bevonden.

Om bezoekers beter te kunnen informeren werd samen met De Zaansche Molen een instructiefilm gemaakt. Hierin wordt op een toegankelijke en internationale wijze de werking van de verfmolen en de verfbereiding uitgelegd.

Het Prinsenhof

Onze fraai gelegen gortpelmolen Het Prinsenhof draaide dit jaar weer als vertrouwd. Vorige jaar werden de roeden vervangen. De molen had eerder zogenaamde deelbare roeden die te hoge veiligheidsrisico's met zich mee brachten. De vereniging is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geheel schadeloos gesteld voor het vervangen van deze roeden met ontwerpfouten.

De molenploeg, bestaande uit Bart Nieuwenhuijs, Rick Bakker, Gerrit Volkers, Bert Smit, Jan Koops, Cees Lianos en Fred Eerenberg, wist de molen weer aardig in de kijker te spelen. Zo was er op 14 september de Dag van Westzaan. Deze vond met name rond de Kerkbuurt plaats, men kon vanaf de Weelburg met een historische stalen vlet naar Het Prinsenhof varen. Het was een prachtige dag. Daarnaast kon op de beide Molendagen de molen in combinatie met De Schoolmeester en De Jonge Dirk worden bezocht.

De in 2008 aangebrachte sprinklerinstallatie brengt jaarlijks veel onderhoud met zich mee. Afgelopen jaar is er door de TAC en Bart Nieuwenhuijs gezocht naar alternatieven die in de toekomst storingen en onderhoud zouden kunnen verminderen. De verwezenlijking hiervan wordt in 2020 verwacht. Aanvankelijk stond voor de molen een schilderbeurt gepland. Maar aangezien de schoren van de staart aangetast zijn, werd alvast hout ingekocht zodat deze voorbereikt en geschilderd konden worden. Het schilderwerk is daarom door geschoven. De technisch medewerker van De Zaansche Molen Henk Kroes, herstelde enkele poortjes van het Relkepad zodat het vee weer op de aan hen toegewezen percelen blijft. Bijzonder treurig was het overlijden van Cees Lianos. Hij was een alleskunner: schilderen, stukjes voor de Windbrief schrijven en hutjongen. Kort voor zijn overlijden is hij nog één maal naar de molen geweest; de maalploeg zal dat bezoek niet snel vergeten.

De Gekroonde Poelenburg

Ook dit jaar draaide de molen veelvuldig. Met name Bob Vink was meerdere keren per week op de molen te vinden. Naast hem werken ook Jan Doodeman, Martin Schaap, Henk Kroes, Rick Struik en Bart Stuurman regelmatig op de molen waarbij ook hout wordt gezaagd. De molenploeg is hiervoor in goede samenwerking met Het Jonge Schaap die natuurlijk op dagelijkse basis zaagt en zo de klusjes voor De Poelenburg uit kan selecteren. Dit jaar bestond dat onder andere uit het zagen van eikenhouten hekpalen voor Stichting Kalverpolder. Voor de uitvoering van schilderwerkzaamheden stond de molen enige weken in de steigers. B. Bommerson Schildersbedrijf uit Assendelft voerde dit werk vakkundig uit, het resultaat is prachtig. Voor het werk aan de roeden huurde Bommerson enige dagen Remco Jonker in. De molenmakers herstelden nog het één en ander aan één van de zaagsleden.

De Huisman

Ook bij De Huisman werd het de afgelopen jaren telkens drukker met bezoekers. Het team was intussen op volle sterkte om mensen te ontvangen. Maar vanuit de verenging was de manier zoals dat op drukke dagen ging, niet van de kwaliteit die wij onze bezoekers willen meegeven. Vooral het aspect van de gratis entree speelde daarin parten. In de loop van 2019 werd duidelijk dat er betaalde entree ingevoerd zou moeten worden. De TAC werkte samen met molenaar Sjors van Leeuwen een plan uit voor aanpassingen aan de entree zodat binnen de monumentale structuur van het pakhuis in een kassarimte kon worden voorzien. Omdat bij deze aanpassing begin 2020 de molen enige tijd gesloten zal zijn, ontstond de gelegenheid om ook alvast voorbereidend onderhoudswerk aan het gaande werk te verrichten. Zo werden enkele nieuwe leren drijfriemen besteld en kreeg Molenmakerij Saendijck opdracht een nieuw kamwiel te maken. De steenhouwer kreeg opdracht voor het vlakken en pasmaken van de legger van het kleinste koppeltje kantstenen. Deze ingeplande werkzaamheden zullen begin 2020 hun vervolg krijgen. Naast Sjors waren als molenaar ook Abel van Loenen, Sander Jordans, Paul Buurmans en Rick Bakker actief. Mede doordat de molen een kleinere roedlengte heeft en daardoor sneller rondgaat, draaide de molen net als voorgaand jaren, het meest van Nederland.

De Zoeker

Voorafgaand aan het uitvoeren van het schilderwerk worden doorgaans alle rottigheidjes in het houtwerk hersteld. Al langer bevonden de ramen in de molenshuur nabij de woning en één raam in de molen zich in twijfelachtig staat. In 2018 werd daarom opdracht gegeven deze ramen te vervangen en die te voorzien van een speciaal glas zodat de voorzetramen bij de woning niet meer terug geplaatst hoefden te worden. Verder werden de nieuwe ramen ook voorzien van een verbeterde tocht dichting passend in de historische detaillering. Vanwege de drukte in de bouwsector lukt het plaatsen van de ramen pas in het voorjaar van 2019. Aannemer De Waard Bouw uit Amsterdam plaatste deze en Van der Werff schilderde ze direct daarna af. Omdat molenaar Ruud Nieuwhof erg goed voor de molen zorgt en het teerwerk in eigen beheer uitvoert, maakt de molen een verzorgde indruk. In de zomermaanden werd Ruud geassisteerd door molenaar Rick Bakker. Hij sloeg doorgaans olie op het naslag. De oliemolens van De Zaanse Molen slaan doorgaans lijnzaad voor verffabriek Rigo in IJmuiden. Maar bij De Zoeker worden ook geregeld pinda's geslagen omdat deze in de molen en op andere plekken binnen de vereniging in een fraaie flesverpakking worden verkocht.

De Bonte Hen

Een groot team van molenaars onder leiding van Fulco Rol en Martin Bus bestiert hier in de zomermaanden op dagelijkse basis het molenbedrijf. De molenploeg bestond verder uit Abel Blom, Chris Smit, Jippe Kreuning, Gijs van Soest, Sander Jordans, Guus Boers, Simone Verscheure en Hans Bakker. Met elkaar zorgen zij ervoor dat de molen draait, olie slaat en bezoekers worden ontvangen. Vermeldenswaardig is daarbij dat al sinds de herbouw van de molen op de Kalveringdijk in de jaren 70, de molen op zaterdag door vrijwilligers wordt bemalen en dat Martin Bus daar vanaf de eerste dag bij betrokken is.

Aan de molen zelf werden met name wat onderhoudswerkzaamheden verricht. Zo werd er een nieuw naslagheij gestoken. De vorige was al eens gerepareerd. De halssteen liep verschillende keren warm. Ook de lange en tropische zomer waarbij de 40 graden werd aangetikt, draagt niet bij aan een goede smering van het lager. Het vet wordt al snel te dun. Uiteindelijk bleek het draagvlak van de bovenas op de steen niet correct. Ook is er een vermoeden dat in het verleden vetten zijn gebruikt waaraan conserveringsmiddelen waren

toegevoegd. Bijvoorbeeld citroenzuur is een natuurlijk product, maar vreet in op kalkachtige ondergronden. De blauwe arduinsteen die als halssteen wordt gebuikt, is een kalkgesteente.

Bij de herbouw van de molen werden vanuit de collectie van De Zaanse Molen verschillende originele attributen van de het oliemolenbedrijf gebruikt. Hedendaags is de molen dagelijks in gebruik en krijgen deze vaak eeuwenoude gebruiksvoorwerpen het zwaar te voorduren. Om de originele voorwerpen te behouden zijn enkele getrouwe kopieën van deze voorwerpen gemaakt. Zo is een replica van een tripzeef en een snijdselbak van de koekenkast gemaakt.

De zoldervloer is ooit vervangen door relatief dunne, smalle vloerplanken. In deze vloer ontstaan zwakke plekken en veert strek door. De Zaanse Molen kocht alvast brede grenenhouten delen in die, wanneer ze zijn aangedroogd en voorbewerkt, als vloer verwerkt kunnen worden. Het windkoppel waarmee de molen op de wind wordt gezet is aan onderhoud toe. De molenmakers kregen opdracht een nieuw exemplaar te vervaardigen naar de oorspronkelijk maatvoering. Fulco deed hiervoor archiefonderzoek. Zoals al enkele decennia het geval is, worden op de schuurzolder door Martin Bus haren gemaakt. Gijs van Soest stond hem daarbij terzijde terwijl Jan Doodeman de installatie verder wist te verbeteren wat het harenmaken vergemakkelijkt.

De Schoolmeester

Voor educatieve doeleinden is De Schoolmeester altijd een geliefde molen. Vanuit het lesprogramma “De meester schrijft nog op papier”, ontvangt de molen jaarlijks veel basisschoolleerlingen die op kundige wijze door de molen worden geleid. Vader en zoon Arie en Ron Butterman maken nog altijd op ambachtelijke wijze papier. De productie is iets stijgende, mede door de aanstelling van Ron. Daardoor werd op de zolder van de pakkamer een rek getimmerd om de verschillende soorten papier uit het assortiment op een goede manier op te slaan. Ook op andere plekken binnen de vereniging, o.a. in De Huisman wordt het papier nu als verkoopproduct aangeboden.

De molenaars doen op dagen met onvoldoende wind altijd nuttig onderhoudswerk aan de molen. Dit jaar werd de gehele zuidgevel van de molen en schuren in de teer gezet en maakte de molenaars een nieuw hek nabij de voddenschuur. Sedert jaren stond hier een schutting, maar op archiefphoto's is een hek waarneembaar. Deze beelden vormden dus de aanleiding nu weer voor een dergelijk hek te kiezen.

Andere maatregelen om ongenode gasten van het erf te weren was het aanleggen van spoelbalken in de Watering. Door intensivering van waterrecreatie in het Westzijderveld, meerden geregeld bootjes af op het erf of direct daarnaast bij de brug in het Guispad. Aangezien ook jongeren hiertoe behoorden en er al vaker rottigheid door jongelui vanuit de polder werd aangericht is deze maatregel genomen. E.e.a. na uitvoerig overleg met waterschap en gemeente. Eerder hebben we eenzelfde methode van balken toegepast bij De Jonge Dirk en Het Prinsenhof.

De molenmakers waren in 2018 al begonnen met groot onderhoudswerk aan de kantstenen. Al jaren waren deze stenen niet meer te gebruiken omdat de legger (de vloer waarop de stenen draaien) los lag van het zogenaamde doodbed. Het doormalen zou grote gevolgschade hebben gegeven. De stenen stonden nu al vele jaren stil. Om de legger opnieuw te kunnen verankeren, werden de stenen van de legger getakeld en ernaast opgesteld. Alle verankeringen werden nagezien door Smederij Kaaijk uit Zaandam en het metselwerk van het doodbed werd hersteld. Nadat dit alles gereed was, zijn de stenen weer op hun plaats gehesen. Op 28 maart werd het project opgeleverd, al was er op dat moment te weinig wind.

Opvallend was de landing van een drone op de kap van de molen. Een onfortuinlijke dronepiloot beschikte nog niet over voldoende talent ten aanzien van het inschatten van afstanden. Toch viel de drone niet naar

beneden, maar deze hield zich vast aan het riet. Pas na hulp van de molenaar stortte de drone alsnog naar beneden. In De Windbrief werd uitvoerig verslag gedaan.

De molen was dit jaar in de zomermaanden ook op zaterdag te bezoeken. Op de Molendagen is de molen altijd geheel in bedrijf. Joop Klein, Gerrit Luyting en Cor Mooij zorgden ervoor dat de bezoekers dit allemaal kunnen meemaken. Op doordeweekse dagen kunnen de molenaars rekenen op hulp van Jurgen ten Cate en Bart Butterman voor talloze voorkomende werkzaamheden.

Het Jonge Schaap

Onder aanvoering van molenaar Tim Doeves draait en zaagt de molen 7 dagen in de week. Naast een grote groep vrijwilligers voor kassadiensten en zaaghulpen, is er een groep van molenaars die in wisselende samenstelling zorgt voor dit continubedrijf. Tussen de vrijwilligers zitten ook verscheidene timmer- en schildertalenten. Zij doen zelfstandig diverse onderhoudswerkzaamheden. Dat is van grote waarde bij de instandhouding van zo'n groot molencomplex.

Hoewel de aanpassingen aan de krukas van de laatste jaren succesvol zijn, wordt alles aan deze as na twee breuken in de afgelopen jaren zeer nauwlettend in de gaten gehouden. Zo zijn de plaatsen op de as waar eerder een breuk optrad, diverse malen ultrasoon onderzocht. Ook is er met mensen vanuit verschillende disciplines een werkgroep opgezet om te bekijken of het in de toekomst zinvol is een ander type as te vervaardigen en deze als reserve op te slaan. Op deze manier hoeft de molen bij problemen aan de krukas niet maanden buiten gebruik te zijn.

Bij een intensief draaiende molen als Het Jonge Schaap worden alle wiggen en andere relevant zaken jaarlijks door de molenmaker nagekeken. Zeker in een zomer als van 2019 is dat geen overbodige luxe: bij talloze molens kwamen door de extreme droogte en hitte wiggen los.

De Jonge Dirk

In de afgelopen jaren is bij de molen al veel timmerwerk verricht. Alleen een paar vlakken van de houten achtkantbekleding bevonden zich nog in slechte staat. Dit jaar was het schilderwerk gepland als sluitstuk van alle investeringen in het afgelopen jaren. Arnold Sol Schilders uit Westzaan toog wekenlang per boot naar de molen om het schilderwerk te klaren. Zoon René Sol, die zijn kunsten op timmergebied al vaker heeft laten zien, hielp bij de uitvoering van het werk en kon gelijk nog enkele velden van het achtkant vervangen.

Vorig jaar kocht De Zaaansche Molen het perceel tussen de omgelegde Guisweg en de molen. Eén van de redenen tot aankoop was de totale verwildering van het land waardoor De Jonge Dirk en De Zwaan niet alleen windhinder, maar ook het zicht op de molens vanaf de omgelegde Guisweg werd ontnomen. Een beheer- en uitvoeringsplan werd uitgedacht om deze woestenij te lijf te gaan. Loonwerker F. de Jong uit de Engewormer durfde het aan en binnen enkele dagen toverde hij en zijn medewerkers weer ruim zicht op de molens en het achterliggende landschap. Een enorme verbetering! Slechts een paar bomen bleven behouden en werden teruggesnoeid. De bedoeling is het perceel net zolang bij te houden zodat er op termijn een rietland/moerasachtig perceel ontstaat waarop specifieke vogelsoorten goed zullen gedijen. Ook vandalisme, waarmee we bij De Jonge Dirk op regelmatige basis hebben te kampen, wordt beperkt omdat de molen nu goed zichtbaar is vanaf de openbare weg.

Abel van Loenen fungeerde heel 2019 als hoofdmolenaar. De maalploeg, bestaande uit Henk Kroes, Jan Gijs Koppe, Rick Struik en Bart Stuurman deden zelf voorkomende werkzaamheden waarbij het grasmaaien tot een regelmatig terugkerend ritueel behoort. Het lijkt erop dat door het verbeterde zicht, de vorig jaar gemonteerde beveiligingscamera en spoelbalken in de Weelsloot dat er zich minder problemen voordoen met hangjongeren (of -ouderen).

De Zwaan

Net als de naastgelegen molen De Jonge Dirk is ook deze molen door het kappen van de bebossing op het naastgelegen land nu veel zichtbaarder geworden. De molen draaide met dezelfde regelmaat als De Jonge Dirk. Ook deze molen werd door Arnold Sol Schilders uit Westzaan geschilderd. René Sol verving een gedeelte

van de beplanking van de kap welke door schimmels aangetast bleek te zijn.

Overige molens in de streek

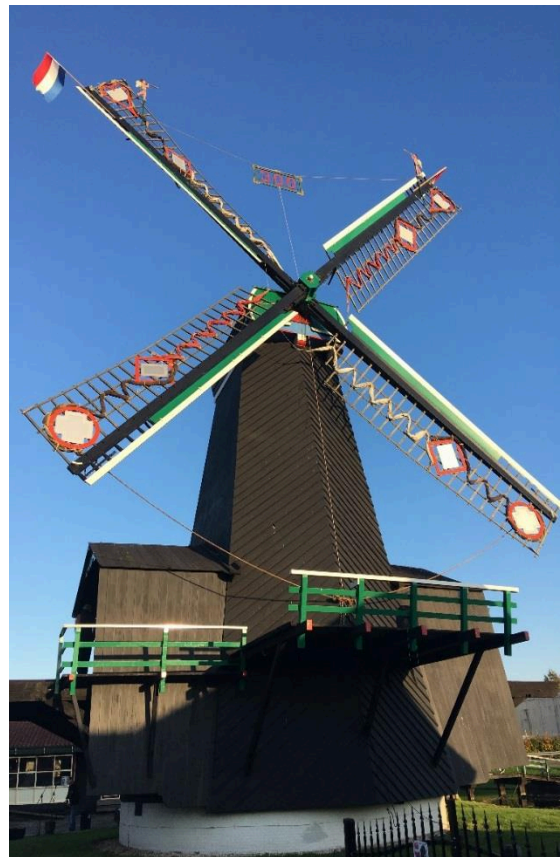
Hoewel het niet direct onze vereniging betreft, wordt er altijd even kort ingegaan op de toestand van de overige molens en kleinere molentjes in de Zaanstreek.

Grote bouwplannen zijn er in voorbereiding nabij de originele paltrok molen De Held Jozua. De Zaanse Molen probeert een adviserende rol aan te nemen ten aanzien van het behouden van een respectvolle molenbiotoop. Daarbij richten we ons met name op een betere borging van de windvang op de resterende windrichtingen. Gezien de heersende woningnood, de ligging van het plan nabij het station en de overige bebouwing lijkt het ons geen realistische gedachte om dit project nog tegen te kunnen houden. Het idee is dat de ontwikkelaar van het nieuwbouwproject, bestaande uit 650 woningen, de molen overneemt. Al met al een zorgelijke ontwikkeling die De Zaanse Molen vanuit haar positie zo goed als mogelijk probeert te volgen. Ondanks deze problemen, zorgen molenaars Jaap Koeman en Theo Teeuw dat de molen wekelijks draait en zelf doen zij nog altijd verschillende onderhoudswerkzaamheden. De molen maakt het in dat opzicht dan ook goed. In november vierde de ontwikkelaar met behulp van anderen het 300-jarig bestaan van de molen. Met name voor de buurt was dit ook een gelegenheid kennis te maken met de projectontwikkelaar. Hierdoor kon de bijeenkomst op een goede opkomst rekenen van mensen uit de omgeving en de beoogde nieuwbouwlocatie. Voor deze gelegenheid leende de vereniging onderdelen van het mooimakersgoed uit. De molenaars hingen deze versierselen daags voor de 300-jarige viering in het wiekenkruis.

Bij de voormalige oliemolen De Os gaat de eigenaar zorgvuldig om met het rijksmonument en doet jaarlijks verschillende timmer-, teer- en schilderwerkzaamheden. De doofpot, de naastgelegen molenshuur en het omliggende terrein worden op die manier goed onderhouden.

De Twiskemolen in Landsmeer van Recreatieschap Twiske-Waterland bemaalde afgelopen jaar weer Het Twiske. De Neckermolen in Neck en De Woudaap te Krommeniedijk, beide van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) maalden geregeld en worden door het waterschap in goede staat gehouden. Ook dit jaar werd er helaas met de Amerikaanse roosmolen De Hercules van het HHNK in de Kalverpolder niet of nauwelijks gemalen.

Bij De Paauw in Nauerna volgen we de ontwikkelingen met belangstelling. Na de ingebruikname van de molen vorig jaar, is deze molen wekelijks in bedrijf en is het gelukt een invulling te geven aan de molenshuur. Het hierin gevestigde bedrijf in verkoop en reparatie van piano's (Kaldenbach Piano's & Vleugels), is ook voornemens een medewerker te laten wonen in de fraaie blokmaalderswoning aan het einde van de schuur. Deze woning werd afgelopen tijd gerestaureerd. Al met al een prachtige prestatie van Stichting Zaanse Pakhuizen. In de molen wordt het hennepkloppen opnieuw uitgevonden. Met name Ab Alberts en Alfons van Schijndel zijn hier doende mee. Zo werd een fraaie hekelbank gereconstrueerd en is geëxperimenteerd met het maken van touw. De Zaanse Molen had bij de opening als cadeau twee winterzeilen toegezegd, deze werden dit jaar geleverd en voorgehangen. Op 19 januari werd de molen bezocht door een 40-tal leden van De Zaanse Molen die op die dag een excursie hadden over de hennepklop-industrie, het weven en de verwerking ervan als zeildoek. Op Zaanse Molendag werd ter opluistering de te kloppen hennep met behulp van tjalk De Trouwe Hulp naar de molen gebracht. Verder heeft De Zaanse Molen uit haar collectie het weefgetouw aan Stichting Zaanse Pakhuizen in bruikleen gegeven. Op 30 december is deze uit het Molenmuseum opgehaald en naar De Paauw vervoerd. Nadat de onderdelen daar tegen hout-aantastende insecten zijn behandeld, zal hij daar heel passend opgesteld worden om zo de relatie van hennepklopers en

weverijen te illustreren.

De beide kleinere molens De Hadel en De Windhond midden op de Zaanse Schans worden in goede staat gehouden, zij het dat er wel nodig teer- en schilderwerkzaamheden noodzakelijk zijn. De molenaars Matthijs Ero van De Hadel en Ruud Nieuwhof van De Windhond zorgden er regelmatig voor dat de draaiende molens het beeld van de Schans verlevendigde. De Hadel maakte daarbij 317.502 omwentelingen.

Het Klaverblad, de lattenpikker tussen De Bonte Hen en De Os, draaide minder vaak. De gezondheidstoestand van de molen(eigenaar) liet dat niet meer toe. Bemoedigend is wel dat er verschillende jonge molenaars de ruimte wordt gegeven om met de molen te draaien die 'met een schuin oog' vanaf De Bonte Hen in de gaten worden gehouden.

Hoewel minder vaak draaiende, wordt De Windjager in het Oostzijderveld door de eigenaar goed bijgehouden.

Aan De Vlijt (Zorg en Vlijt) aan de Doctor Keijzerstraat in Oostzaan wordt stevig gewerkt. De vereniging heeft bewondering voor de creatieve wijze hoe het bestuur van Stichting Instandhouding Biksteenmolen De Vlijt de molen weet te terug te brengen. Na het opknappen van de onderbouw werkt men nu aan de kap en het gaande werk. Een ingebruikname in 2020 is te verwachten.

M. Ero
maart 2019

5. Verslag molenmuseum De Zaanse Molen over 2019

5.1 Het nieuwe Molenmuseum

Het concept voor het nieuwe museum ligt inmiddels vast: na de spectaculaire entree waarin de bezoeker wordt ondergedompeld in de veelheid van het aantal molens, sta je oog in oog met het Molenpanorama van Frans Mars, het grootste molenschilderij ter wereld. Hier maak je kennis met de Gouden Tijden die de molens hebben gebracht. Als je je omdraait kom je bij een grote interactieve kaart van de Zaanstreek (en een stukje Amsterdam) die digitaal is gevuld met oneindig veel informatie. Alles is oproepbaar via een aantal schermen: van molennamen, molensoorten, molentypen tot het vervoer over water, het papier, de olie, de rijst, het hout, de cacao en alle andere producten die er werden verwerkt. Onze prachtige molenmodellen staan in een vitrine achter de kaart en lichten op als de opgeroepen informatie raakt aan het betreffende model. Dicht bij de kaart zijn themawanden ingericht. Hier gaat het over volkskunst, molentaal, vervoer, rijmpjes, brand, de opkomst van fabrieken, enzovoorts. Dan volgt het onderwerp Rauwe Tijden, waarin de molenwerkers centraal staan. Hoort de kunstenaar Frans Mars bij de Gouden Tijden omdat hij de pracht van de molens vastlegde, hier is er aandacht voor de sociaal bewogen molenmaker Pieter Boorsma. Hij vroeg immers aandacht voor de slechte werkomstandigheden in de molens. Hij was de beste vriend van Domela Nieuwenhuis. Op de eerste verdieping is aandacht voor de molenmakerij met gereedschap, modellen en interactieve modellen die duidelijk maken hoe vernuftig de mechanieken in de molen zijn. Er is ook aandacht voor de geschiedenis van het molenbedrijf in woord en beeld, en voor de verandering die de molens doormaakten: van werkplek tot erfgoed. Men kan hier onder het genot van een kopje koffie uitkijken op de molens langs de Kalverringdijk en via beeldschermen zien hoe divers de natuur in de kalverpolder is, men kan kennis nemen van onze vereniging (en natuurlijk lid worden) en men kan de wisseltentoonstelling bezoeken. Ook buiten is er op het molen-speelerf van alles te doen en te ontdekken. Het is kortom teveel om op te noemen. Met inspanning van veel professionals en van een legertje aan vrijwilligers verplaatsen we onze prachtige museumobjecten en gaan we in 2020 van start in een geheel vernieuwd Molenmuseum.

5.2 De collectie

We zochten en vonden twee collega erfgoedinstellingen die twee belangrijke museumstukken voor enige tijd onder hun hoede willen nemen: onze brandspuit ging naar de vrijwillige brandweer van Zaandijk, en het weefgetouw verhuisde naar molen De Paauw in Nauerna.

Restauratoren buigen zich over andere topstukken: het Molenpanorama en het model van papiermolen De Eendragt. Er worden rapporten geschreven over de staat van museumstukken, er worden adviezen gegeven, er wordt een schema voor de verhuizing opgesteld. Ten behoeve van de waardebeoordeling voor de verzekering is er van de hele collectie een nieuw taxatierapport gemaakt.

Nieuwe aanwinsten 2019

Ook in 2019 konden we veel nieuwe aanwinsten aan onze collectie toevoegen. De Stichting Aart Roos schonk een aantal werken op papier en enkele kleine schilderijen die deze Zaanse kunstenaar in de jaren veertig maakte toen hij nog in de Zaanstreek woonde en werkte. Uiteraard zijn Zaanse molens het onderwerp. Zowel Aart Roos als zijn vriend en collega Jaap Stellaart woonde na elkaar enige tijd in molen De Os. Daarnaast kregen we 28 glasnegatieven van molens en dorpsgezichten in de Zaanstreek uit de periode 1915 tot 1925 van J. Klees, en enkele foto's betreffende de afbraak van de molenshuur van oliemolen de Jonge Prins in 2004 van M. Ero. Een grote foto van de Kalverringdijk uit circa 1970, gemaakt door W. Kleijn werd geschonken door T. Oosterhuis. En een volledige serie ansichtkaarten met molens en dorpsgezichten van uitgever N.J. Boon uit Amsterdam uit 1900-1902 kregen we van M. Schaap. De familie Kruijver gaf een grote collectie foto's en ansichtkaarten van Zaanse molens, die waren verzameld door de heer Baaijens.

Voor de bibliotheek werd aangeschaft de Catalogue of a collection of 225 watermills 15th - 19th Century door Jelle Samshuizen, Etchings by Rembrandt: Reflections of the Golden Age, door Th. Lauerentius en Een dorp in de polder. Graft in de 17e eeuw door A. van Deursen. We kregen ook een aantal boeken: Verandering buurtschap Kalf door A. Nugter en Rijst en Houtvaart door Fred Boom. Beide boeken werden door de schrijvers geschonken. Verder kregen we van de gemeente Wormerland het boek De beschuittoren van Wormer door P. Roggeveen.

F. Rol schonk twee glasdia's met daarop afgebeeld houtzaagmolen de Wildschiet in Zaandam West en O. Hoekmeijer gaf ons een serie dia's van de Kalverringdijk in winterse omstandigheden rond 1975.

We kregen van mevrouw A. Schaap- IJff een aantal zilveren en verzilverde objecten, een getypte stamboom van de familie IJff en enkele foto's. Een album met molenfoto's en Ansichtkaarten kregen we van de familie Van Vliet. P. de Vries maakte in 1912 een foto van

pelmolen de Hondeman en de Jonge Abraham, en die foto kregen we van R. Willemsen. G. van Soest schonk een waterkruik die hij ooit opdroegde bij verfmolen de Kat. Van de familie Swart kregen we diverse foto's en negatieven die rond 1970 werden gemaakt door H. Swart. We ontvingen van P. Kuiper een aquarel met oliemolen de Zoeker, vervaardigd door Reina Koerten. Een olieverf op doek van Frans Mars met pelmolen De Witte Klok, oliemolen De Ooievaar en meelmolen De Dood werd geschonken door de familie Jak. F. Rol bracht een ets in van de

Schotse kunstenaar J. Mathieson met (hoogstwaarschijnlijk) het kleine houtzaagmolentje De David In Eén Nacht in het Oostzijderveld. Onze collectie met schilderijen van Buschenhenke werd verrijkt met drie prachtexemplaren: we verwierven een werk met houtzaagmolens in het Westzijderveld en een gezicht op papiermolen De Schoolmeester, terwijl we van M. Schaap een schilderij met oliemolen De Strijd in Zaandam kregen. Van R. Ouwejan jr. kregen we een ingebonden kopie van het boek Uit de Zaanse geschiedenis, met een opsomming van alle Zaanse molens. We namen een aantal boeken in de collectie op, waaronder monografieën van Aart Roos en Jaap Stellaart, respectievelijk Aart Roos en Jaap Stellaart, 1920 – 1992. De blinde ziener in een oceaan van licht door H. Heijnen, Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap door J. Kingma, Zilveren meesterwerken uit de Zaanstreek door J.J. Douwes en A.J. Bruitsman, Jan van der Heyden (1637-1712) door P.C. Sutton, en De Paauw door R. Sman, K. Tessel en P. Kleij. Diverse molenboeken kregen we van G. van Schaik en de familie van de Woestijne schonk een foto van Het Pink, mooi gezet voor de opening van het Molenmuseum. De foto werd in mei 1928 gemaakt door J. F. van de Woestijne. D. Kerssens schonk vier kopieën van kaartboeken: één van de Zaan door Jan Heijmenbergh in 1662, één van de Zaanstreek in 1626, gemaakt door Dirk Gerritszoon Langedijck, één van de Oostelijke Zaanoever gemaakt in 1684 door Olfert Jansz. de Groot en één van de Oostelijke Zaanoever in 1693, gemaakt door Joanne Leupenius. Van mevrouw Kruit kregen we vijf fotoboeken met oude foto's van Zaanse Molens en enkele brochures en boeken. We verwierven een kasboek van de firma Jacob Vis Pzn. uit Zaandijk dat de periode 1865-1870 beslaat. De familie Hackmann schonk ons een prachtige 16 mm filmprojector. Van mevrouw Blonk kregen we een aquarel, voorstellende De Koperslager in Zaandijk. Jan Doodeman schonk de vereniging drie bijzondere molenmachines. Het betreft een zetbank en een machineslijpbank ten behoeve van molenzagen. Beide machines bevinden zich in De Poelenburg. En in De Bonte Hen staat de door Jan Doodeman geschonken harenbank. We kregen via D. Kerssens van de erven Arjen Smit zeven boekwerken met daarin kopieën van windbrieven, verbandbrieven en transport- en hypoteekacten, allen betrekking hebbende op de molens in de Zaanstreek. We bedanken iedereen hartelijk voor deze aanwinsten die onze collectie verder verrijken.

5.3 Exposities

In 2019 organiseerden we een paar externe fototentoonstellingen, zoals in het verzorgingstehuis Torenerf in Wormer, waar van 1 maart tot en met 30 juni de foto expositie Tijdloos was te zien.

De laatste tentoonstelling in het Molenmuseum in Koog aan de Zaan was Leven onder Zeeniveau.

De expositie begon op 24 november 2018 en duurde tot 17 mei 2019. In het persbericht dat we verstuurd

lezen we onder meer: *‘Terwijl wij Nederlanders het gewoon zijn, staan bezoekers vaak vreemd te kijken als ze beseffen dat we onder de zeespiegel leven. En het is natuurlijk ook onlogisch. Aan de andere kant: het kan en het werkt. De tentoonstelling Leven onder Zeeniveau laat zien hoe we onder dat zeeniveau terecht zijn gekomen en waarom we ons niet lieten weggagen door het water. Het laat ook zien wat er mis kan gaan. De expositie richt zich daarbij op scholieren die vragen voorgeschiedeld krijgen als: hoe houden we het eigenlijk droog? En wanneer moeten we ons zorgen gaan maken? Want als nu de dijken breken staat de helft van Nederland onder water. En het ziet er niet naar uit dat het in de toekomst beter zal worden.’*

Veel schoolkinderen en gezinnen zijn door onze rondleiders gevoerd langs de geschiedenis van onze strijd tegen het water. Gedurende een aantal weekenden hebben verhalenvertellers het publiek meegenomen naar de verhalen achter de objecten. Het educatieve programma bij de tentoonstelling wordt hieronder bij het hoofdstukje Educatie nader uit de doeken gedaan.

Na deze succesvolle expositie sloten we het museum definitief. Sindsdien zijn we bezig om objecten uit onze collectie stuk voor stuk onder de loop te nemen: zaken die we in het nieuwe Molenmuseum opnieuw willen tonen, zaken die we in eerste instantie in het depot willen bewaren en zaken die we in bruikleen willen geven. Alle molenmodellen, schilderijen en andere objecten worden opnieuw bekeken, onderzocht en opnieuw ingedeeld.

5.4 Educatie

In de loop der jaren hebben we een breed educatief aanbod ontwikkeld voor het basisonderwijs. In de eerste helft van 2019 waren we actief voor de jongste leerlingen uit het basisonderwijs met Pluis de molenmuis.

Nadat we het museum sloten verhuisde Pluis de papiermolenmuis naar De Schoolmeester. Voor Pluis moet dat een walhalla zijn geweest.

Tijdens de tentoonstelling Leven onder zeeniveau hebben honderden leerlingen meegedaan aan het educatieve project dat er bij hoort. Eén van de actuele onderwerpen daarbij was de zeespiegelstijging die heel dichtbij kwam omdat kinderen hun postcode moesten invullen op een kaart en te zien kregen wanneer hun eigen huis onder water zou komen te staan. Een andere ‘ogenopener’ was de vraag wat je wel en niet mee zou moeten nemen als je huis onder water staat en je op zolder moet wachten op redding. Weten dat je niets hebt aan een mobiel of een tablet omdat de stroom is uitgevallen, was in veel gevallen een onaangename verrassing.

In papiermolen De Schoolmeester organiseerden we het educatieve project ‘De meester schrijft nog op papier’, terwijl we in meelmolen De Bleeke Dood aan de gang gingen met het project ‘Meel op de billen’. Dat laatste heeft overigens niets te maken met ongewenst gedrag, maar de ‘billen’ is de benaming voor typische molen onderdelen. De leerlingen die aan dit project meededen weten er alles van.

Houtzaagmolen Het Jonge Schaap was uiteraard de ideale molen voor het educatieve project ‘Van boom tot plank’, net zoals oliemolen De Bonte Hen de uitgelezen plek was voor het project ‘In de olie.’

Tot slot werden aan het einde van het jaar het speciale educatieve project ‘De Sint en het verdwenen kruid’ georganiseerd in meelmolen De Bleeke Dood én in specerijmolen De Huisman. Het met groot enthousiasme uitgevoerde project (een enthousiasme dat al onze educatoren kenmerkt) kon zich verheugen in een grote belangstelling.

In 2019 zijn we begonnen met de samenwerking met het Zaans Museum. In houtzaagmolen Het Jonge Schaap en op de Zaanse Schans organiseerden we in dat kader het educatieve project ‘Arbeiders en molenaars.’

In totaal hebben in 2019 ongeveer 3000 leerlingen meegedaan aan onze educatieve programma’s.

Het beleid om de molens nog meer te betrekken bij educatieve projecten is ons goed bevallen. Het nieuwe molenmuseum zal in 2020 weer nieuwe mogelijkheden gaan bieden.

Henk Heijnen,
hoofdconservator

6. Stichting Wind Molen Compagnie

6.1 Inleiding

Stichting Windmolen Compagnie (WMC) is direct gelieerd aan vereniging De Zaanse Molen en heeft statutair een sterke relatie met de vereniging. De WMC heeft als doelstelling het exploiteren en openstellen voor publiek van de bij de vereniging gehuurde molens. Qua uitvoering volgt de WMC de aanwijzingen op vanuit het beleid van de vereniging en ook is het zo dat 90% van het resultaat volgens de statuten wordt uitgekeerd aan de vereniging. Ook is er een bestuurlijke verbintenis. De portefeuillehouder exploitatie van DZM is ook voorzitter van de WMC en de penningmeester van DZM is ook penningmeester van de WMC.

Stichting Windmolen Compagnie huurt en exploiteert per 31-12-2019 de volgende molens van de vereniging:

- Molen De Huisman;
- Molen De Gekroonde Poelenburg;
- Molen De Zoeker;
- Molen Het Jonge Schaap;
- Molen De Bonte Hen;
- Molen Het Prinsenhof;
- Molen De Schoolmeester;
- Molen De Koker.

Daarbij zijn De Huisman, De Zoeker, Het Jonge Schaap, De Bonte Hen en De Schoolmeester regelmatig open voor bezoek en zijn op die molens ook professionele molenaars en ondersteuners actief, uiteraard ook ondersteund door een grote groep vrijwilligers.

Vanaf 2020 zal, conform het in 2018 ingezette beleid, de WMC ook de molens Het Pink, De Jonge Dirk en De Bleeke Dood gaan huren en exploiteren.

6.2 Bestuur

Het bestuur van de WMC bestaat uit tenminste vijf en maximaal zeven bestuurders, waarbij de voorzitter en penningmeester worden benoemd uit de leden van het bestuur van de vereniging. In 2019 is Age Knossen toegetreden als penningmeester van de WMC, tegelijk met zijn benoeming als penningmeester van DZM. Het bestuur van de WMC is verder niet gewijzigd, wel is Jeannette Schoone aan de vergadering toegevoegd als notulist. Zij zal in de toekomst de rol van secretaris op zich nemen. Het bestuur vergadert eens per 6 weken.

6.3 Organisatie

In 2019 is de toekomstige organisatie van DZM en WMC vormgegeven. Daarbij wordt een sterk onderscheid gemaakt tussen bezit (verantwoordelijkheid van DZM) en gebruik (verantwoordelijkheid van WMC). In de toekomst zal de WMC ook de exploitatie van het Molenmuseum, als onderdeel van de Wereld van Windmolens, op zich nemen. Alle mensen in loondienst gaan vallen onder de WMC en ook alle in- en verkoop zal hier gebeuren.

In 2019 zijn de kaders van deze nieuwe organisatie verder uitgewerkt en is er bijvoorbeeld een personeelsbeleid gemaakt. Met de Algemene Arbeidsvoorwaarden Regeling (AAR) is aangesloten bij die van de Zaanse Schans.

Verenigingsmanager Peter-Jan van Steenbergen is ook Algemeen Manager van de WMC en Lenie Bakker voert de administratie. Daarnaast is in de nieuwe organisatie een grotere verantwoordelijkheid neergelegd bij de hoofdmolenaars van de gehuurde molens, geheel in lijn met de wensen van de vereniging. Naast de hoofdmolenaars zijn twee toeristische medewerkers in dienst bij de WMC. In 2019 is er nauwelijks verloop geweest van personeel. Wel is, naar analogie van de Wet Arbeidsmarkt in Balans, gekeken naar de individuele arbeidsovereenkomsten en deze zijn voor het personeel in lijn gebracht met hun arbeidsomvang.

6.4 Exploitatie van de molens

In 2019 is het bezoek aan de molens op de Zaanse Schans verder gestegen. Bijna 800.000 bezoekers van de Zaanse Schans bezochten ook echt één van onze molens. Exclusief verfmolen De Kat waren dat 600.000

bezoekers. Het grootste aantal bezoekers had molen De Huisman, met bijna 300.000 bezoekers. Dit zorgde voor een dermate drukte binnen in de molen, dat veiligheid onder druk kwam te staan. Ook de beleving van de molen werd minder. Daarom is besloten om vanaf maart 2020 de molen open te stellen voor bezoek, waarbij er toegang betaald moet worden. De Huisman wordt daarmee op dezelfde wijze geëxploiteerd als de andere molens op de Zaanse Schans. De voorbereidingen voor de verbouw en herinrichting zijn in het najaar van 2019 gestart.

Ten aanzien van het bezoek merken we dat het groepsbezoek wat is afgenomen, terwijl het individuele bezoek is toegenomen.

In het voorjaar van 2019 hebben we de samenwerking met de Zaanse Schans Card opgezegd. Dit heeft niet geleid tot een afname van het aantal bezoekers in de molens en het wordt ruimschoots gecompenseerd door losse individuele bezoekers.

De productencommissie heeft als ondersteuning van de exploitatie weer meerdere unieke aan onze molens gerelateerde producten ontwikkeld. Deze producten ondersteunen de uitstraling die onze erfgoedvereniging graag ziet.

7. Werkgroep ledenactiviteiten

7.1 Jaarverslag werkgroep ledenactiviteiten 2019

Ook in 2019 heeft de Werkgroep Ledenactiviteiten haar best gedaan om een tweetal interessante en leuke activiteiten voor de leden van De Zaaansche Molen te organiseren. Net als de voorgaande jaren bestond de groep ook dit jaar weer uit Rick Bakker, Jantien Braun, Fred Eerenberg en Nadia Kreuger. Dennis Dirkzwager vertegenwoordigde de groep in het bestuur.

De eerste excursie van het jaar had als thema hennep en bracht de deelnemers naar hennepklopper De Paauw in Nauerna, het Wevershuis op de Zaanse Schans en de zeilenmakerij in molen De Kat. De excursie begon in molen De Paauw, waar de deelnemers uitleg kregen over het klopproces van hennep en ze de gelegenheid hadden om de molen van schuur tot kap te bekijken. Vervolgens zijn we gezamenlijk afgereisd naar de Zaaansche Schans, om daar een bezoek te brengen aan het Wevershuis en de zeilenmakerij in molen De Kat. In het Wevershuis lieten vrijwilligers zien hoe van geklopte en gesponnen hennep zeildoek werd geweven. Bij de zeilenmakerij werd gedemonstreerd hoe van dit zeildoek molenzeilen werden gemaakt. De zeilenmakerij maakt overigens nog altijd het grootste deel van de molenzeilen voor de Zaanse molens. De excursie werd goed bezocht en was vol! 40 deelnemers konden deze keer mee.

De tweede excursie van het jaar had als thema papier. Dat het Guisveld een prachtig natuurgebied is, weten veel mensen wel maar dat er ook een flinke hoeveelheid witpapiermolens met hun vijverlanden hebben gestaan is niet bij iedereen bekend. Deze molens maakten witpapier en hadden voor de productie kristalhelder water nodig, iets wat de vijverlanden, in combinatie met een petmolentje, gerealiseerd kon worden. Deze vijverlanden waren een soort zuiveringsinstallaties voor het opgepompte water, wat later werd gebruikt voor de productie van papier. Van de molens zelf is weinig meer te zien, maar de vijverlanden zijn, als u weet waar u moet kijken, nog redelijk zichtbaar. Reden genoeg om een excursie te organiseren met als thema papier. En zo geschiedde. Op zaterdag 15 juni werden 60 geïnteresseerden rondgeleid door papiermolen De Schoolmeester en kregen zij een lezing van archeoloog Piet Kleij. Als kers op de taart vertrokken zij per boot naar de vijverlanden. Onderweg en op locatie vertelde Piet van alles over de vijverlanden en hun locaties en werden we door schipper Rob Koeman bijgepraat over de vele vogels in het Guisveld. Ondanks dat de dag regenachtig begon, werd het een prachtige dag. De excursie was zo in trek dat niet alleen de dag vol zat (56 personen) maar er ook 34 nog steeds op de reservelijst staan! De werkgroep doet haar best om deze excursie snel terug te laten komen om de resterende leden de kans te geven om met de excursie mee te doen!

Alle door de werkgroep georganiseerde activiteiten zijn in de eerste plaats gericht op leden die de vereniging steunen, maar relatief nog weinig weten van onze molens. De werkgroep wil namelijk graag ook de minder actieve leden zoveel mogelijk betrekken bij de vereniging en de molens. Elk lid mag altijd een introductie meenemen. Zo hoopt de werkgroep nog meer mensen te kunnen enthousiasmeren voor onze molens en ze misschien te bewegen ook lid van onze vereniging te worden.

Als u op de hoogte wilt worden gehouden van onze activiteiten of een leuk idee heeft voor een activiteit, kunt u altijd een mailtje sturen naar activiteiten@zaanschemolen.nl. De werkgroep hoopt u allen een keer te zien bij één van haar activiteiten.

7.2 Overzicht activiteiten promotieteam 2019

Onder leiding van Resi Veenman was het promotieteam in 2019 bij de volgende evenementen aanwezig:

- Op de Nationale Molendag aanwezig met een stalletje bij de Bleeke Dood en het pontje naar de Ooievaar.
- Met een kraam op de voorjaarsbraderie Doka Krommenie.
- Op de Zaaansche Schans bij de Kinderboekenmarkt aanwezig met een educatief programma voor de hele dag.
- De Green & Country Fair in het Wilhelminapark in Wormerveer.
- Op de jaarmarkt "Zaandijk Leeft" op de Lagedijk in Zaandijk.
- Met een educatief programma op de Uitmarkt op de Rozengracht in Zaandam.
- De Zaaansche Molendag 28 september bij molen De Schoolmeester.
- De Dickens Kerstmarkt ging helaas niet door wegens het stormachtige weer.
- De winterfair op het Hembrugterrein viel door weinig publieke belangstelling enorm tegen.